

בס"ד, כ"ג ניסן התשפ"ו

מנחות פ"ט – כמות שמן בלחמי התודה במנחה ובמנורה, ועירוב נסכים שונים

שאלות:

1. שלמה חילק את השמן בין שלוש סוגי לחמי המצה של התודה באופן שווה, האם הקרבן פסול?

כמות השמן בלחמי התודה

המשנה אומרת שחצי לוג שמן שימש ללחמי התודה.

רבי עקיבא לומד בבבביתא מהפסוק "אם על־תודה יִקְרִיבוּ וְהִקְרִיב עַל־זֶבַח הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלוֹלֵת בְּשֶׁמֶן וְרִקִּיקֵי מִצּוֹת מְשׁוּחִים בְּשֶׁמֶן וְסֹלֶת מְרֻבֶּכֶת חֲלֹת בְּלוֹלֵת בְּשֶׁמֶן". למה כתוב "בְּשֶׁמֶן" פעמיים? פעם אחת לחלות ופעם אחת לרִקִּיקִים?
אם המילה "בְּשֶׁמֶן" לא הייתה כתובה בכלל, היינו חושבים שצריך לוג כמו בשאר המנחות. עכשיו שהיא כתובה פעמיים, זה נחשב ריבוי אחרי ריבוי שממעט את הכמות לחצי לוג.

רבי עקיבא מוסיף שחצי הלוג לא מתחלק שווה בין שלושת סוגי המצות (חלות, רִקִּיקִים ורביכה). הפסוק אומר פעם שלישית "בְּשֶׁמֶן" לגבי הרביכה, והמילה הזאת באה לרבות לה יותר שמן מאשר לשאר. לכן מחלקים את חצי הלוג ככה: חצי (רביעית לוג) הולך לחלות ולרִקִּיקִים יחד, והחצי השני (רביעית לוג) הולך לרביכה לבד.
רבי אלעזר בן עזריה אמר ל**רבי עקיבא** שהוא לא מקבל את הדרשות האלה מהפסוקים. לדעתו, הדין שבתודה יש חצי לוג שמן ובנזיר יש רביעית לוג שמן (וכן הדין של אחד עשר יום שבין נידה לנידה) הוא הלכה למשה מסיני.

2. צבי הביא מנחה של 45 עשרונים, כמה שמן הוא צריך להביא?

כמות השמן ביחס לכמות הסולת במנחה

המשנה אמרה שלכל המנחות היו מודדים שמן בכלי של לוג. **חכמים** בבבביתא סוברים שכל עשרון (עשירית האיפה) של סולת צריך לוג אחד של שמן. לכן, מנחה שיש בה שישים עשרונים צריכה שישים לוג שמן. הם לומדים את זה מהפסוק על מצורע עני: "עֲשֹׂרֹן סֹלֶת אֶחָד בְּלוֹל בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה וְלֶגַע שֶׁמֶן".

לעומת זאת, **רבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב** אומרים שאפילו במנחה גדולה של שישים עשרונים מביאים רק לוג שמן אחד לכולה. הם לומדים את זה מהמילים "לְמִנְחָה וְלֶגַע שֶׁמֶן" – לוג אחד לכל המנחה. הגמרא מסבירה שלשיטתם, הפסוק "עֲשֹׂרֹן... וְלֶגַע" בא רק לומר שהמצורע העני צריך להביא עשרון אחד של סולת (בניגוד לעשיר שביא שלושה עשרונים).

חכמים אומרים שזה ברור שהעני מביא עשרון אחד כי הוא מביא רק קרבן אחד ולא שלושה, ולכן הפסוק בא ללמד שכל עשרון צריך לוג. **רבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב** אומרים שהיה צריך את הפסוק כדי שלא נחשוב שמכיוון שהתורה חסה על העני, הוא לא יצטרך להביא מנחה בכלל. **חכמים** עונים שלא מצאנו מצב שבו לעני יש פטור מלא מקרבן.

הגמרא שואלת מה **חכמים** לומדים מהמילים "לְמִנְחָה וְלֶגַע שֶׁמֶן". הגמרא עונה שלדעתם הפסוק הזה בא ללמד על מי שמתנדב מנחה, שהשיעור המינימלי שלה הוא כזה שצריך לוג

שמן, שזה עשרון. רבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב לומדים מהפסוק הזה את שני הדברים יחד, גם למנחה קטנה וגם למנחה גדולה.

3. מתי לא יודע כמה שמן לשים בנר חנוכה, איך כדאי לו למדוד?

מקור שיעור ה"הי"ן" וכמות השמן במנורה

הגמרא מבררת את השיעור של ה"הי"ן שהוא 12 לוגים, ומזה נגזר שיעור הנסכים: המילה 'זה' בפסוק "שָׁמֶן מְשַׁחֲת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם". בגימטריה היא 12, ומידת השמן היתה הי"ן.

לגבי המנורה, המשנה אומרת ששמו חצי לוג שמן בכל נר (סה"כ שלושה לוגים וחצי). המקור הוא הפסוק "מִעֶרֶב עַד־בֹּקֶר" – שצריך לתת כמות שמן שתספיק לדלוק מהערב ועד הבוקר. הגמרא מוסיפה שזו העבודה היחידה במקדש שכשרה אחרי קרבן התמיד של בין הערביים. חכמים בברייתא שיערו שכמות כזו היא חצי לוג.

○ יש אומרים שהם שיערו "מלמעלה למטה": בהתחלה שמו כמות גדולה של שמן, וראו שזה נשאר עד הבוקר, ואז הורידו את הכמות כל פעם עד שהגיעו לחצי לוג. הסיבה היא ש"אין עניות במקום עשירות", ולא מתאים לנהוג כמו עניים במקדש ולתת כמות קטנה בהתחלה. לכן באופן עקרוני אין בעיה לשים יותר שמן בנר.

○ יש אומרים שהם שיערו "ממטה למעלה": בהתחלה שמו כמות קטנה של שמן, וראו שזה לא מספיק עד הבוקר, ואז הוסיפו כל פעם עד שהגיעו לחצי לוג. הסיבה היא ש"התורה חסה על ממונן של ישראל" ורצו למנוע בזבז של שמן מיותר בבדיקה.

4. לפנחס התערבבו שמן וסולת של כבש עם אלו של איל, האם הוא יכול להקטיר את הנסכים?

עירוב נסכים של קרבנות שונים

המשנה אומרת,

○ שמעריבים לכתחילה נסכי פרים בנסכי אילים, ונסכי כבשים בנסכי כבשים אחרים (כמו נסכי יחיד בנסכי ציבור, או נסכים של היום בנסכים של אתמול), בגלל שהבלילה שלהם דומה שיש בהם אותו אחוז סלת ביחס לשמן.

○ אבל, לא מעריבים נסכי כבשים בנסכי פרים או אילים בגלל שהבלילה שלהם לא שווה (בפרים ואילים יש שני לוגים שמן לעשרון סולת, ובכבשים יש שלושה לוגים).

○ אם הכהן בלל כל מנחה לבד ואחרי זה הן התערבו – הנסכים כשרים. אבל אם המנחות התערבו לפני הבלילה – הנסכים פסולים, בגלל שהמנחות צריכות להיות "ראויות לבילה" (ובמצב כזה האחת תהיה דלילה מדי והשנייה עבה מדי).

הגמרא מקשה מהפסוק "וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּנֵי־אֶהֱרֹן הַמְזַבְּחָה", שמלמד שלא מעריבים חלבים של קרבן אחד בשל קרבן אחר, וככה גם בנסכים.

○ רבי יוחנן מתרץ שמה שהמשנה התירה לערב זה רק בדיעבד (אם הם כבר התערבו). הגמרא מקשה על רבי יוחנן: בסוף המשנה כתוב "ונתערבו כשרים" שזה לשון בדיעבד, וזה מלמד שמה שכתוב בהתחלה "מעריבין" זה לכתחילה.

- לכן **אביי** מתרץ, שמה שהמשנה התירה לערב לכתחילה בפרים ואילים זה רק את היין, וזה בתנאי שהסולת והשמן כבר התערבו מאיליהם.
הגמרא **מקשה** מבריייתא שאומרת שיין מערבים לכתחילה בכל מקרה!
לכן **אביי מציע** הסבר אחר: אם הסולת והשמן כבר הוקטרו על המזבח – מערבים את היין לכתחילה (כי אין מה לגזור שמא יבוא להקטיר ביחד בצורה מעורבת). אבל אם הם עוד לא הוקטרו, מערבים את היין לכתחילה רק אם הסולת והשמן כבר התערבו (כי שוב אין מה לגזור שמא יעשה כן לכתחילה, ויעבור על איסור הקטרה בעירוב). הדין הזה הוא גזרה כדי שלא יבואו לערב סולת ושמן לכתחילה.
 - המשנה גם אמרה שלמרות שהמנחה של הכבש שבא עם העומר היא כפולה (שני עשרונים סולת במקום עשרון אחד), הנסכים שלו (היין והשמן) לא כפולים.
והבריייתא בגמרא מביאה את הפסוקים המפורשים שמהם רואים שהמנחה כפולה, והיין לא.
הבריייתא **שואלת** אולי השמן יהיה כפול בגלל שהוא נבלל בסולת? ועונה שלא. **רבי אלעזר** מסביר שהמילה כתובה "וְנִסְכָּה" (לשון נקבה, שמתייחסת ל**מנחה** שבה השמן) ונקראת "וְנִסְכָּו" (לשון זכר, שמתייחסת ליין). ההשוואה באה ללמד שהשמן של המנחה צריך להיות בשיעור שווה ליין – רביעית ההין בלבד.
5. יוסף הקריב את כבש העומר שלא לשמו, האם צריך להביא איתו גם את המנחה המיוחדת?

נסכים של קורבנות שנשחטו שלא לשמם

רבי יוחנן אומר שאשם מצורע שנשחט שלא לשמו (למשל לשם אשם אחר) עדיין צריך להביא איתו נסכים כאילו שחטו לשמו (והמצורע צריך אשם אחר להתירו). הסיבה היא, שאם הכהן לא יביא נסכים, הוא **יפסול** את הקורבן. כי אשם מצורע חייב נסכים (כמו שהמשנה אומרת בדף הבא, לעומת אשם רגיל שלא) והוא לא יכול להיקרב בתור "אשם נדבה", כי אין דבר כזה קורבן אשם בנדבה. וגם לא בתור עולה, כי הוא לא ניתק לרעייה.

רב מנשיא בר גדא מקשה על הדין הזה: אם ככה, למה לא נגיד שגם כבש העומר שנשחט שלא לשמו שגם המנחה שלו חריגה, יצטרך מנחה כפולה כמו העומר הרגיל? או שתמיד של **שחר** שנשחט שלא לשמו יצטרך שני גזירי עצים על ידי כהן אחד (כי גם זה דין חריג בו)?
אביי עונה **שרבי יוחנן** באמת סובר ככה בכל המקרים האלו, והוא פשוט לקח את המקרה של אשם המצורע בתור דוגמה.

רבי אבא מסביר שיש הבדל בין המקרים: שאר הקורבנות שהוזכרו (כבש העומר והתמיד) הם עולות, ואם הם לא נחשבים עולות חובה, הם יכולים להיקרב בתור עולות נדבה (ולכן לא חייבים את הדינים המיוחדים שלהם). אבל אשם מצורע לא יכול להיקרב בתור אשם נדבה, ולכן אם הכהן לא יביא לו נסכים הוא יפסל לגמרי. והגמרא מביאה ברייתא שסוברת כמו **רבי יוחנן**.